TEODOR NEŞ – *„OAMENI DIN BIHOR”*

Ioan FABIAN
University of Oradea

Abstract: The current paper presents one of the most important/notable figures from Bihor County, portrayed by Teodor Neş in his book The Monograph – „People from Bihor County”, a writing in which he depicts political, historical and cultural events between 1848-1918, the coryphaeuses of the social-cultural revolution from Bihor County and Ardeal. Here with his sharp and neat stile he presents their life, work, career and ideals.

Lucreţia Suciu-Rudow is one of the rarest female poets and representative literary writers/models from the end of the 18th and the beginning of the 19th century from Bihor County. Author of the volume „Versuri”/„Poems” (it includes 67 poems) and of the romantic story, "Count Stuart's fiancee. Stories from the life of Romanians from Bihor County". He dies young at the age of 41.

Keywords: poetess, national identity, patriot.

Lucreţia Suciu-Rudow



(1859-1900)

La granița dintre secolele al XIX-lea și al XX-lea, bihorenii răslețiți Miron Pompiliu și Alexandru Gavra au însămânțat cu ideile lor alte meleaguri românești. Potrivit dascălului Neș, fecunda lor activitate cărturărească se stinge treptat prin Banat și Moldova. Perioada cuprinsă între anii 1881 și 1905 este numită de profesorul Teodor Neș „Perioada atoniei politice” pentru că este dominată, după părerea acestuia, de o letargie și inactivitate politică de neacceptat. [1]

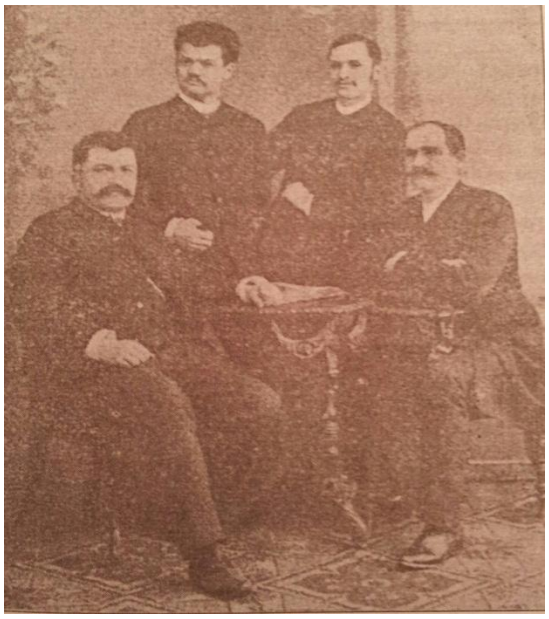
Persoanele care reprezintă în această perioadă Bihorul în parlamentul de la Budapesta sunt „...figuranți mărunți, fără relief social; o seamă de oameni, cu structura psihică de

[1] Teodor Neș, *„Oameni din Bihor, 1848-1918”*, Tiparul Tipografiei Diecezane Oradea, Oradea, 1938, p. 10.

BDD-A22252 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:58 UTC)

transiție spre desființare, spre topirea desăvârșită în masa maghiară."[2] Teodor Neș consideră că numele acestor „figuranți" sunt nevrednice și nu pot fi așezate alături de cele ale luptătorilor perioadei naționalismului oportunist, precum Alexandru Roman, care au militat pe toate căile posibile pentru culturalizarea și trezirea identității naționale a românilor din Biharia. În realitate, susține Teodor Neș, „adâncimile erau agitate...iar acolo jos se plămădea un crez nou, se oțeleau voințele tari"[3] în creuzetul tainicei alipiri a Bihorului la Transilvania, așa cum școlile și societățile culturale ale vremii desăvârșiseră anexarea culturală a Bihariei la slova românismului universal. Relevantă în acest sens este și mărturisirea acestor adâncimi agitate din poeziile sensibile ale poetei Lucreția Suciu.

Poeta bihoreană Lucreția Suciu-Rudow este prezentată de Teodor Neș în cartea sa „*Oameni din Bihor"* în rând cu alte personalități importante care au trăit și au activat pe teritoriul Bihariei anilor 1881-1905. Dintre aceștia se pot aminti următorii: Lucian Bolcaș, Vasile Teuca, Teodor Fășie, Iosif Vulcan, Vasile Budescu, Maria Bosco-Suciu, Giorgiu Popa de Câmpani, Mitropolitul Ioan Vancea de Buteasa, Ioan Buna, Atanasie Tuducescu, Florian Duma, Demetrius Kiss, Nicolae Zigre, etc.[4] Portretul Lucreției Suciu-Rudow este schițat în felul următor de Teodor Neș: „Îmbrăcată în costum național, cu cosița adusă înainte peste umeri – părea un fragment dintr-un colier măsliniu – în colțul gurii cu un discret zâmbet de amărăciune și cu o sitavă[5] licărire de fericire, Lucreția Suciu se plimba pe profoasele și îngloditele străzi ale Ucurișului, împărțind femeilor care torceau în prag, ori stăteau la sfat, vorbe înțelepte."[6]



Lucreţia Suciu-Rudow născută la 3 septembrie 1859, în Oradea – decedată la 5 martie 1900, este fiica poetei Maria Suciu (născută Bosco) şi a lui Petre Suciu, referent consistorial la Oradea şi protopop în Beliu, stabilit apoi în satul bihorean Ucuriş, unde Gheorghe Bogdan-Duică, George Coşbuc, Septimiu Albini, Mihai Pârvu (în poza de mai sus), Isaia Bosco şi A.C. Popovici se întâlneau în casa familiei Suciu, într-un mic cerc literar. Școala o face la Institului Ursulinelor din Oradea unde se inițiază și în studierea limbii germane. Mama poetei, care a studiat la Viena, o ajută în completarea cunoștințelor despre cultura și limba germană care va avea o influență evidentă asupra versurilor Lucreției Suciu.[7]

[2] Ibidem, p. 10.
[3] Ibidem, p. 10.
[4] Teodor Neș, *„Oameni din Bihor, 1848-1918"*, Tiparul Tipografiei Diecezane Oradea, Oradea, 1938, p. V-VI.
[5] Conform D.E.X. **sitáv, -ă** adj. (cp. cu bg. *sipkav*, rus. *siplyĭ,* la Rușiĭ albĭ *sipávyĭ,* răgușit). *Munt. vest.* Cu vocea stinsă, care nu poate răcni, răgușit. — Și **siteáv,**pl. *evĭ, eve* (*Munt. vest.* Rev. I. Crg. 9, 26, și ChN. I, 241).
[6] Teodor Neș, *„Oameni din Bihor, 1848-1918"*, Tiparul Tipografiei Diecezane Oradea, Oradea, 1938, p. 267-268.
[7] Teodor Neș, *op. cit.*, p. 269.

BDD-A22252 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:58 UTC)

Cunoscătoare a limbilor franceză, germană şi maghiară, Lucreția Suciu-Rudow debutează în anul 1884, în cadrul revista „Familia", cu sonetul *„Suvenir"*. Poeziile publicate în cadrul revistei „Familia" sunt bine receptate de cititori şi publicul larg.[8] Până în anul 1895 a publicat regulat versuri în aceeaşi revistă. Colaborează la publicații precum „Amicul familiei", „Foaia ilustrată" de la Sibiu, „Rândunica" şi la „Tribuna", unde va semna în 1889 traducerea studiului *„Laokoon"* sau *„Despre limitele picturii şi ale poeziei"* de Lessing. Singurul volum, *„Versuri"*, care cuprinde 67 de poezii, îi apare la Sibiu în anul 1889 sub îndrumarea şi îngrijirea mentorului Lucreției Suciu, Gheorghe Bogdan Duică. Maria Vaida, în volumul intitulat *„Lucreția Suciu sau Mările iubirii"*, spune despre volumul de versuri al Lucreției Suciu că este „o certă evoluție a lirismului feminin din poezia românească a secolului al XIX-lea."[9] După o decepție mare în dragoste[10], la 11 octombrie 1891 se căsătorește cu tânărul holtei neamț de confesiune evanghelică Friederich Wilhelm Rudow „un om înalt, spătos şi cu umblet legănat"[11], doctor în filosofie la Halle, filo-român, autor al unei istorii a literaturii române în limba germană, activ colaborator al ziarelor germane ale vremii unde scrie despre români şi operele lor literare.[12]

În primii ani de căsnicie locuiesc la Ucuriş unde trăiesc într-o izolare cvasi-totală. În anul 1897 „se mută la Oradea în casa lor proprie din strada Peța nr. 237 (azi Cuza-Vodă)".[13] În acelaşi an scot împreună la Oradea *„Foaia literară"*[14], un săptămânal la care colaborează George Coşbuc, Maria Cunțan, Gheorghe Bogdan-Duică, Ilarie Chendi, Lucian Bolcaș, Gavril Bodnariu, Ioan Scurtu, Ion Pop Reteganu, Ioan Scurtu, Gheorghe Ciuhandu, O. Pop de Sudişor, Emil Sabo, etc. Revista se dorea a fi ieftină şi accesibilă oamenilor de rând care nu posedau cunoştințe solide literare şi culturale cărora să li se poată prezenta „chestiuni care se ivesc în viața culturală au nevoie a fi discutate într-o formă clară şi populară".[15] Lucreția Suciu-Rudow este prezentă în această publicație cu versuri şi cu o povestire romantică, *„Logodnica contelui Stuart"*.[16] Revista „Convorbiri literare" o face cunoscută, publicându-i mai multe poezii în anul 1898. A mai scris în „Tribuna poporului".

Lucreția Suciu-Rudow a cultivat foarte mult lirica erotică. De o sensibilitate specială, marcată de boală (suferea de tuberculoză) şi de o aprigă decepție sentimentală (dragostea neîmpărtăşită a căpitanului A.), autoarea este influențată în mare măsură de Mihai Eminescu şi versurile sale, de la care preia motive, imagini şi ritmuri. Următoarele versuri care sunt adresate stelei duc cu gândul la *„Luceafărul"* eminescian:

„Eşti fericită-n calea ta curată,
Curată eşti în traiul tău şi-n vremuri

[8] Teodor Neş, *op. cit.*, p. 270.
[9] Maria Vaida, *Lucreția Suciu sau Mările iubirii,* Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2010, p. 41.
[10] Lucreția Suciu fusese logodită cu un căpitan român din armata austro-ungară. După şapte ani logodna se destramă datorită căpitanului care era un om dornic de aventuri. Teodor Neş, *op.cit.*, p. 270.
[11] Teodor Neş, *op.cit.*, p. 271.
[12] Teodor Neş, *op.cit.*, p. 271-273.
[13] Teodor Neş, *op.cit.*, p. 272.
[14] Revista „Foaia literară" îşi încetează apariția după un an de existență datorită lipse de abonamente, din cauza atacurilor din presă şi mai ales datorită bolii de care suferea Lucreția Suciu. Teodor Neş, *op.cit.*, p. 281.
[15] Teodor Neş, *op.cit.*, p. 281.
[16] Teodor Neş, *op.cit.*, p. 281.

BDD-A22252 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:58 UTC)

Fără simțiri, fără dureri tu tremuri,
Preivești de-apururi lumea-ntunecată”.[17]

Versurile se distanțează totuşi de simpla imitaţie eminesciană prin sinceritatea sentimentelor şi trăirilor care răzbat dintre rândurile aşternute, prin spontaneitate, finețe şi gingăşie. În versurile scrise Lucreția Suciu-Rudow ajunge să prezinte o imagine a propriei subiectivități:

,,Azi creierul cu gândurile
N-are pace,
Afară cântă vânturile,
Noaptea tace.
Arse mi se-nclin pleoapele
Ochii tremur,
Iar sugrumate dorurile
Mă cutremur.
Zăgaz făcusem lacrimilor,
Largă cale
Dorul tău hain făcutu-le-a,
Curg la vale.
Și iarăși sprinten gândurile
Merg, deșteaptă
Poteră, țin drumurile
De te-așteaptă.
Obosite-n torc sărmanele,
Vântul tace,
Lin păşeşte-n urma lacrimei
Dulce pace.”
(*„Seara”*).

Poeta a fost influenţată şi de romanticii germani (Lenau, Heine și Uhland)[18], pe care îi cunoştea foarte bine, încât melancolia, regretul dureros în faţa neînţelegerii, fantoma iubirii trecute care o bântuia constant, resemnarea sunt învăluite uneori în muzica lor. Versul rămâne în tonul elegiac şi romantic, limbajul care este cursiv, elegant şi discreţia confesivă lirică se ridică cu mult peste ceea ce s-a scris în compoziția feminină până Lucreția Suciu-Rudow în Ardeal. Uneori, ritmul atinge o vioiciune tonică, aproape coşbuciană aşa după cum se poate vedea în versurile poeziei *„Singurătate”*.[19]

„S-au rupt firele iubirii ce de suflet fost-au prinse
.....
De-ascult freamătul de frunze de-aud vântul cum vueşte
Cum popas la casă-mi face, par-că și el mă bocește
Închid ochii, îmi las fruntea între mâinile fierbinți
Printre degetele strânse să fur lacrime cuminți.

[17] Teodor Neș, *op.cit.*, p. 280. Fragment din poezia *„Dor”*.
[18] Teodor Neș, *op.cit.*, p. 268, 273.
[19] Teodor Neș, *op.cit.*, p. 275.

BDD-A22252 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:58 UTC)

.....
Îngropați-vă-n sicriul vremilor ce n-or mai fi
Gânduri dulci de altădată, singuratic voiu jeli,
Că sburat-ați așa grabnic ca un vis, ce e, nu este
De vă caut, găsesc în minte, fragment palid de poveste".

Poezia *„Întunericul"* este o alegorie ce trimite cu gândul la expresivitatea și imaginația scriiturii lui George Coşbuc din *Vântul* sau *Prahova*.

„Uriașul întunerec
Bate lumea-n lat și lung
Șapte țări de-a curmezișul
Pentru-n pas abia-i ajung.
Iar mantaua ca cerneala
În văzduh a fâlfâit
Și sub ea, ca pui sub cloșcă
Stă pământul ghemuit."

În pasteluri există dovada unor certe posibilități poetice: naturalețe, picturalitate a imaginii, ritm adecvat, care se pot vedea de exemplu în poezia *„La drum"*. Pornind de la tabloul din *„La scaldă"*, Titu Maiorescu remarca la poeta Lucreția Suciu-Rudow un „naturalism senin, până aproape de libertatea antică"[20] iar volumul *„Versuri"* este considerat de criticul literar Titu Maiorescu „primul simptom al renașterii" culturale ardelene.[21] Nicolae Iorga în *„Istoria Literaturii românești contimporane"* legat de pastelurile descrise în versurile poeziei *„La scaldă"* de Lucreția Suciu-Rudow spune că „Singur acest tablou face mai mult decât toate volumele de versuri numerotate ale unui Haralamb Lecca. Poezia se poate pune alături de bucata lui Victor Hugo în *„Orientale"*."[22]

„Apa-i clară, liniștită, se văd pietrile din fund.
Ea-și descinge haina albă de pe trupul cald, rotund
Părul negru, lung și moale îl desprinde, despletește
Și privind mereu în lături, către mal încet pășește
Surâzând și doritoare își privește în apă chipul
Lin picioru-și moaie-n unde și se joacă cu nisipul
Și cu spumele din margini apoi sprinten se aruncă
Unde valul ochiu își face...
.....
Clipocind de semn vrăbeți stau prin crânguri liniștiți
.....
Soarele să o ajungă, razele și le lungește
De pe trup să-i sorabă stropii și-i pândește toată taina
Supărat în nori s-ascunde, dacă ea-și încinge haina." (*„La scaldă")*

Versurile poeziei *„La drum"* zugrăvesc un superb pastel de iarnă cu o prozodie surprinzătoare.

[20] Titu Maiorescu, *Critice*, vol. III, p. 200.
[21] Ibidem, p. 200.
[22] Nicolae Iorga, *„Istoria Literaturii românești contimporane"*, Ed. Adevĕrul, vol. I, București, p. 369.

BDD-A22252 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:58 UTC)

„Caii aleargă veseli, în tropot
Hai! Sub copite, tremură-n ropot
Neaua se frânge.
Moale e jilțul, dragă mi-e lenea
Fără de gânduri, rece e vremea
Vântul se plânge.
Trece prin crânguri trist ca o jalbă,
Scutură-n drum haina lor albă,".

Povestire romantică, *„Logodnica contelui Stuart. Povestiri din viaţa românilor bihoreni"* inspirată din viața de zi cu zi a românilor bihoreni, este publicată de Lucreția Suciu-Rudow în revista „Foaia literară" numerele 1-19. Pe lângă povestea de dragoste dintre eroii narațiunii – Contele Suart de Albany, căpitan activ în armata austriacă (la fel ca și fostul ei logodnic – căpitanul A.), venit tocmai din Scoția și Elisabeta Gale, fiica preotului din Valea Mare - Lucreția Suciu reușește să insereze și să relateze într-un limbaj viu și colorat episoade legate de moravurile locale ale vremii precum cheful unguresc de la Câmpani, nunta din Salonta, balul de la Tinca, etc.[23] Episoadele de iubire imposibilă și cu accente dramatice dintre eroii principali sunt alternate cu comentarii în care se ironizează zelul administrației de stat a vremii de a maghiariza cu orice preț tot ceea ce era românesc (de la nume de români la nume de localități românești), atitudinea cvasiaristocratică a maghiarilor care „își permiteau obrăznicii față de româncele mai frumușele"[24], „la petreceri unde se juca ciardaș ori nemțește, românește nici pomană..."[25] și simpatia față de germanii „oprimați de unguri".[26] Cu toate că Lucreția Suciu-Rudow scrie despre lucruri banale, cotidiene povestirea ei romantică contribuie la „consolidarea sentimentului național al românilor bihoreni".[27]

Lucreția Suciu-Rudow este o fiică a Bihorului care, datorită condițiilor sociale grele și a bolii care a măcinat-o încet și sigur, a sfârșit prea devreme neputând să își continue activitatea sa literară deosebită și de creație promițătoare. A lăsat în urma ei doar un volum *„Versuri"* și autobiografica povestire romantică *„Logodnica contelui Stuart"*. Cu toate acestea, prin creațiile ei a reușit să facă anticipată și percepută „simțirea eminesciană în Bihor, și au picurat multă duioșie în sufletele contimporanilor...".[28] Scurta ei existență și creație a fost remarcată de critici literari importanți ai timpului precum Titu Maioresc, Nicolae Iorga și Ilarie Chendi. Prin opera Lucreție Suciu-Rudow și prin viața, activitatea și revista „Familia" a lui Iosif Vulcan Bihorul a ajuns să își facă simțită prezența în viața literară românească.

Maria Vaida în volumul dedicat Lucreției Suciu-Rudow *„Lucreția Suciu sau Mările iubirii"*, deși la ani buni distanță de prezentarea făcută de Teodor Neș în cartea sa „*Oameni din Bihor"*, prezintă profilul celei care, în scurta ei existență de poet al secolului al XIX-lea „a cultivat specii lirice noi, a înființat o revistă românească în perioada stăpânirii austro-ungare, a corespondat cu unele dintre cele mai luminate minți ale cărturarilor vremii sale, a tradus din

[23] Teodor Neș, *op.cit.*, p. 285.
[24] Teodor Neș, *op.cit.*, p. 285.
[25] Ibidem, p. 285.
[26] Ibidem, p. 285.
[27] Ibidem, p. 285.
[28] Teodor Neș, *op.cit.*, p. 285.

BDD-A22252 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:58 UTC)

literatura universală, a publicat în marile reviste literare din țară și a cules numeroase opere populare, valorificând creațiile geniale românești…”[29]

Lucretia Suciu-Rudow este înmormântată în localitatea Valea Mare de Codru, comuna Holod din Bihor, în cimitirul aflat în jurul bisericii ortodoxe din localitate.

BIBLIOGRAFIE

- Bulei, Ion, Lumea românească la 1900, Editura Eminescu, Bucuresti, 1984.
- Crețu, Stănuța, *Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900,* Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1979.
- Iorga, Nicolae, *Istoria Literaturii românești contimporane*, Editura Adevĕrul, vol. I, București, 1934.
- Iorga, Nicolae, *Oameni cari au fost*, Editura Biblioteca pentru toți, București, 1967.
- Maiorescu, Titu, *Critice*, vol. I-III, Editura Socec, București, 1928.
- Neș, Teodor, *Oameni din Bihor 1848-1918*, Tiparul Tipografiei Diecezane Oradea, Oradea, 1938.
- Neș, Teodor, *Oameni din Bihor 1848-1918*, ediția a II a, Biblioteca Revistei Familia, Oradea, 2006.
- Petcu, Marian, *Istoria jurnalismului și a publicității în România,* Editura Polirom, 2007.
- Vaida, Maria, *Lucreția Suciu sau Mările iubirii*, Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2010.
- http://dexonline.ro/
- https://en.wikipedia.org/wiki/Lucreția_Suciu-Rudow.
- https://liberlaimaginatie.wordpress.com/2011/07/05/incursiuni-de-istorie-literara-o-poeta-aproape-uitata-by-monica-grosu/

Investeşte în oameni !

FONDUL SOCIAL EUROPEAN

Programul Operaţional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 – 2013

Axa prioritară nr. 1 „Educaţia şi formarea profesională în sprijinul creşterii economice şi dezvoltării societăţii bazate pe cunoaştere”

Domeniul major de intervenţie 1.5 „Programe doctorale şi post-doctorale în sprijinul cercetării”

Titlu: „MINERVA – Cooperare pentru cariera de elită în cercetarea doctorală şi post-doctorală”

Contract: POSDRU 159/1.5/S/137832

[29] Maria Vaida, *Lucreția Suciu sau Mările iubirii,* Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2010, p. 75.

BDD-A22252 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:58 UTC)